

Žloutenky

Žloutenka typu A

Popis žloutenky A

Hepatitida obecně je zánět jater, nejčastěji bývá způsobena virovými původci. Virová hepatitida A neboli žloutenka typu A bývá označována také jako nemoc špinavých rukou. Jedná se o celosvětově rozšířené virové onemocnění, riziko nákazy je vyšší v zemích s nízkým hygienickým standardem a v přímořských státech. V ČR se jednou za čas objeví lokální epidemie žloutenky, především po povodních. Po epidemii v roce 2016 byly ještě následující 2 roky hlášeny několikanásobně vyšší počty případů onemocnění. I mimo epidemie jsou však u nás každoročně hlášené desítky případů nákazy.

Zdroj nákazy žloutenkou A

Původcem nákazy je virus hepatitidy A (HVA). Zdrojem nákazy jsou lidé akutně nemocní a bezpříznakoví nosiči (nemocní bez vnějších projevů onemocnění). Záludnost tohoto onemocnění spočívá především v jeho snadném přenosu. Cesta přenosu je přímým kontaktem s infikovanou osobou, dále kontaminovanou vodou, ledem v nápojích, zeleninou, ovocem a syrovými mořskými plody, zvláště mušlemi, špatně tepelně zpracovaným masem i dotekem s kontaminovanými předměty.

Zdrojem nákazy jsou i lidé v inkubační době - nemocný člověk před nástupem prvních příznaků. Importovaná onemocnění mohou být zdrojem nákazy dalších osob. Inkubační doba je dlouhá, 15-50 dní, průměrně 28 dní. Virus žloutenky A je ve stolici přítomen již v inkubační době, je ve slinách, v sekretu z nosohltanu a v moči. Virus vydrží při teplotě 25° C v suchém prostředí a ve vodě 30 dní, var ho ničí až za 5 minut, aktivní chlor za 15 minut a UV záření za 60 vteřin.

Největší epidemie u nás a ve světě

Největší epidemie žloutenky A byla v ČR v severních Čechách v r. 1979, při níž onemocnělo 32 065 osob, zvláště děti, po požití mražených zmrzlin s kontaminovanými jahodami. Největší epidemie byla v Šanghaji v r. 1988 po požití syrových mušlí, kdy onemocnělo 310 746 osob. Toto onemocnění patří k nejčastějším onemocněním získaným na cestách, vyskytuje se na celém světě a riziko je vysoké v zemích s nízkým hygienickým standardem.

Ročně je ve světě hlášeno jeden a půl milionu nových nálezů a předpokládá se, že nepoznaných je až 10krát více.

Příznaky žloutenky A

Onemocnění žloutenkou je zákeřné v tom, že infikovaný člověk nemusí mít celé týdny žádné příznaky nemoci, přesto však dochází k vylučování původce infekce. Virus se pak šíří nepozorovaně v populaci na další osoby. Mezi první projevy patří teplota, nechutenství, nevolnost, pobolívání pod pravým žeberním obloukem, bolest břicha a celková slabost. V další, akutní fázi nemoci dochází ke zhoršení potíží a typickým projevům: zežloutnutí kůže a očí, ztmavnutí moči, vylučování světlé stolice a extrémní únavě. Onemocnění trvá týdny, většinou bez trvalých následků, s nutnou izolací na infekčním oddělení. Rekonvalescence však může trvat několik měsíců s následnou dlouhotrvající dietou a omezením pohybových aktivit.

Ochrana a prevence

Preventivní opatření zahrnují dodržování osobní hygieny a hygienických zásad. Důraz musí být kladem na konzumaci nezávadné pitné vody a potravin. Nezastupitelnou preventivní roli hraje očkování proti žloutence typu A, které je doporučeno všem osobám, nejen cestovatelům. (↑)

Žloutenka typu B

Popis žloutenky B

Žloutenka typu B je vysoce odolný virus, který napadá primárně játra. V kapce zaschlé krve přežívá několik týdnů a při teplotě -15°C vydrží déle než 15 let, schopnost způsobit onemocnění ztrácí až po 20 minutách při 90°C . Je známo, že tato infekce je 100x nakažlivější než HIV. Onemocnění bývá těžší a rekonvalescence delší než v případě žloutenky typu A, také k úmrtí dochází častěji. Asi 20 % infekčních osob jsou bezpříznakoví nosiči. Ročně umírá asi dva miliony lidí na onemocnění v souvislosti se žloutenkou typu B. V ČR počet onemocnění v posledním desetiletí v důsledku zařazení do pravidelného očkování stále klesá.

Zdroj nákazy žloutenkou B

Původcem nákazy je virus hepatitidy B (HBV). Zdrojem onemocnění je infikovaný člověk před objevením prvních příznaků onemocnění, během akutního průběhu onemocnění i v

průběhu chronické formy infekce - nosičství. K přenosu infekce stačí minimální množství krve při kontaktu s porušenou kůží (poranění rizikovým předmětem, piercing, tetování, akupunktura, zdravotnická zařízení, injekční užívání drog apod.). K infekci dochází také přes sliznice při sexuálním styku nebo intimním resp. blízkém styku v rodině (sdílené kartáčky na zuby, ručníky, holicí strojky, žiletky apod.). K přenosu může dojít taktéž z infikované matky na dítě. Virus se vyskytuje téměř ve všech tělních tekutinách, pro přenos infekce má největší význam krev, sperma a poševní sekret. Někteří chronicky nemocní jsou nakažliví po celý život.

Příznaky žloutenky B

Inkubační doba je 50 - 180 dní. Mezi první příznaky patří několikátýdenní bolesti kloubů, někdy vyrážka a nechutenství. Později může dojít k zežloutnutí kůže a bělma očí. Při déle trvajícím onemocnění přechází žloutenka B do chronického stadia (asi 90 % infekcí u novorozenců, 30-40 % onemocnění v dětském věku a 5-10 % ve věku dospělém). Pak je možný přechod v jaterní cirhózu (těžké onemocnění funkčnosti jater) a vznik nádorového onemocnění jater.

Ochrana a prevence

Ochrana proti tomuto onemocnění poskytuje očkování, které po absolvování základního schématu poskytuje dlouhodobou až celoživotní ochranu. Z důvodu přenosu pohlavní cestou je významnou prevencí používání kondomu. (↑)

Žloutenka typu C

Popis žloutenky C

Žloutenka typu C je virové infekční onemocnění jater. Původce nákazy byl objeven až v 80. letech 20. století, v roce 1992 bylo zahájeno plošné vyšetřování dárců krve.

Zdroj nákazy žloutenkou C

Původcem nákazy je virus hepatitidy C (HCV). Onemocnění se přenáší krví a stává se v současnosti velkým zdravotnickým problémem. Určení diagnózy je často velmi obtížné, nemoc probíhá i několik let bez příznaků. Nejrizikovější skupiny populace nejsou vyšetřeny a léčeny (injekční uživatelé drog), počet infikovaných není v současnosti možné odhadnout. V méně vyspělých zemích může dojít k přenosu ve zdravotnickém zařízení (transfuze,

injekce, chirurgický zákrok), při piercingu či tetování nebo jiných invazivních výkonech. Počet nakažených je značně podhlášen a celosvětově i u nás neustále stoupá.

Příznaky žloutenky C

Na světě je infikováno asi 150 - 170 milionů osob. V ČR jsou diagnostikovány stovky nových případů onemocnění ročně. Zákeřná je nemoc tím, že po léta nemá infikovaný žádné příznaky, nedochází ani k zežloutnutí kůže a sliznic. Po letech přechází onemocnění do chronické fáze, jež může způsobit cirhózu, rakovinu jater až selhání jater. Akutní onemocnění je možné léčit. Při chronickém onemocnění může stav vyžadovat až transplantaci jater.

Přenos je možný i z matky na dítě, infikovaná matka ale může porodit i zdravé dítě a infikovaný muž může rovněž mít dítě zdravé.

Ochrana a prevence

Dosud neexistují vakcíny k prevenci žloutenky C. Důležitým preventivním opatřením bylo zavedení vyšetření dárců krve a používání jednorázových jehel. Z důvodu možného přenosu pohlavní cestou je významnou prevencí používání kondomu i další opatření jako u virové hepatitidy B. Pro určení diagnózy jsou důležité výsledky biochemického a sérologického vyšetření. (↑)

Žloutenka typu D

Popis žloutenky D

Žloutenka typu D je závažné virové infekční onemocnění jater.

Zdroj nákazy žloutenkou D

Původce nákazy je virus hepatitidy D (HDV), který k uplatnění svého efektu potřebuje přítomnost viru hepatitidy B. Přenáší se infikovanou krví a rozvine se jen u osob se žloutenkou B.

Ochrana a prevence

Výskyt je u nás zanedbatelný. Důležitým preventivním opatřením bylo zavedení vyšetření dárců krve, používání jednorázových jehel a zavedení pravidelného očkování proti

žloutence typu B. Z důvodu možného přenosu pohlavní cestou je významnou prevencí používání kondomu. Preventivním očkováním proti žloutence typu B je zabráněno i následnému možnému onemocnění žloutenkou typu D. (↑)

Žloutenka typu E

Popis žloutenky E

Žloutenka typu E je virové infekční onemocnění jater. Onemocnění probíhá akutní formou, nepřechází do chronického stadia. Běžnější je především v rozvojových zemích, do ČR je ročně zavlečeno několik desítek až stovek případů, vyskytuje se však i v ČR.

Zdroj nákazy žloutenkou E

Původce nákazy je virus hepatitidy E (HEV). K přenosu dochází zejména kontaminovanou vodou a potravinami. Onemocnění se projevuje stejně jako žloutenka typu A. Velmi nebezpečná je hlavně pro těhotné ženy v poslední třetině gravidity, kdy může končit i fatálně pro matku i plod.

Ochrana a prevence

Dodržování zásad osobní hygieny s důrazem na konzumaci nezávadné pitné vody a potravin, z nich je rizikové hlavně nedostatečně tepelně upravené maso. Proti žloutence typu E byly v Asii vyvinuty vakcíny, u kterých probíhají fáze klinických studií - jejich uvedení na trh může být ale otázkou i desetiletí. (↑)

Mýty a fakta o očkování proti žloutence

Virus hepatitidy A přenáší zežloutlí lidé, takovým se vyhnu

Infikovaný člověk vylučuje virus již několik týdnů před nástupem prvních příznaků, kdy ještě o své naze neví. Může tak infikovat své nejbližší i úplně cizí osoby. U části nemocných nemoc probíhá bez typických příznaků, i tak však virus kolem sebe vylučují.

Když si budu pravidelně mýt ruce, neonemocním

Mytí rukou po doteku s každým povrchem a předmětem není prakticky možné. Virus přežije při pokojové teplotě i několik týdnů, ve zmraženém stavu dokonce mnohem déle. Jeho likvidace je možná až použitím chemické dezinfekce nebo 5minutovým varem. Kromě předmětů, kterých se běžně dotýkají ruce jako (peníze, madla nákupních vozíků, držadla v

hromadné dopravě, zábradlí, pásy eskalátorů, kliky, bankomaty, zvonky, apod.), může být virus v jídle, pití nebo v ledu do nápojů.

V ČR se nemoc vyskytuje jen občas ve formě epidemie u rizikových skupin

Každým rokem jsou v ČR diagnostikovány stovky případů infekce i bez epidemického výskytu, u části dalších pacientů se probíhající nemoc nepodaří laboratorně potvrdit. V rámci České republiky patří tato infekce k běžně se vyskytujícím nemocem.

Žloutenka je problémem chudých rozvojových zemí a tam já nejezdím

V chudších oblastech světa je virová hepatitida A samozřejmě častější, vyskytuje se však běžně i u nás. Cizinci jezdící k nám a stejně tak neočkovaní čeští cestovatelé vyjíždějící bez očkování do zahraničí mohou virus šířit ve svém okolí i měsíce po návratu.

Nechám se očkovat, až pokud budu v kontaktu se žloutenkou

Očkování po kontaktu s nemocí je sice možné, bez předchozí přítomnosti protilátek však musí riziková osoba absolvovat celou řadu povinných opatření, včetně opakovaných odběrů krve, stolice, podřídit se zvýšenému zdravotnímu dozoru resp. karanténě po dobu 50 dnů. To všem kontaktům značně komplikuje život. Pro očkovanou osobu je situace po kontaktu s nemocí mnohem jednodušší a karanténa není potřebná.

Vakcína je příliš drahá

Dvě dávky vakcíny proti virové hepatitidě A poskytují dlouhodobou až doživotní imunitu. Finanční efektivita je tak největší u mladších osob. Měsíc ochrany, kterou vakcína poskytuje, však stojí jen pár korun. Existují sice i levnější vakcíny, jejich efekt je však nejednou mnohem kratší.

Doc. MUDr. Rastislav Maďar, Ph.D. (↑)